

Ühiskonnaõpetus

III kooliaste (7. -9. klass)

9. klass

Õpisisu

Meedia ja teave

- Raamatukogu, internet.
- Ajakirjanduse roll ühiskonnas: informeerimine, tähelepanu juhtimine probleemidele, avaliku arvamuse kujundamine, meelelahutus jne.
- Kommunikatsioonieetika, avaliku ja eraelu piir.
- Turunduskommunikatsiooni funktsioon ja liigid: valimisreklaam, sotsiaalreklaam, kommertsreklaam jne.
- Autoriõigused ja -vastutus, teoste kasutamine: viitamine, tsiteerimine, üles- ja allalaadimine. Plagieerimine.

Ühiskonna sotsiaalne struktuur

- Sotsiaalsed rühmad ühiskonnas: soolised, ealised, rahvuslikud, usulised, varanduslikud, regionaalsed jm.

- Sotsiaalne kihistumine ja selle põhjused. Sotsiaalne sidusus. Sotsiaalne tõrjutus. Sotsiaalne õiglus ja võrdõiguslikkus. Solidaarsus.
- Väärtused ja identiteedid.
- Mitmekultuuriline ühiskond ja selle võimalused ning probleemid.

Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor

- Avalik sektor ja selle institutsioonid (riigiasutused, kohalik omavalitsus, avalik-õiguslikud asutused).
- Erasektor kui kasumile suunatud sektor.
- Kolmas sektor kui mittetulundussektor.
- Sihtasutused, heategevus, vabatahtlik töö, kodanikualgatused.

Ühiskonnaliikmete õigused

- Inimõigused meie igapäevaelus, riigi ja üksikisiku roll nende tagamisel. Inimõiguste rikkumise ärahoidmine.
- Vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm.
- Põhiõigused; sotsiaal-majanduslikud, poliitilised ja kultuurilised õigused.
- Lapse õigused, kohustused ja vastutus.
- Lastekaitse rahvusvahelised probleemid. Inimkaubandus, tööorjus, seksuaalne eksploateerimine jm. UNICEFi tegevus.

Riik ja valitsemine

Demokraatia

- Demokraatliku ja mittedemokraatliku ühiskonna erinevused.
- Demokraatliku valitsemise põhijooned: võimuorganite valitavus ja aruandlus, võimude lahusus ja tasakaal.
- Õigusriik.
- Kodanikuvabadused ja -õigused.

Eesti valitsemiskord

- Põhiseadus. Põhiseaduslikud institutsioonid.
- Riigikogu koosseis ja ülesanded.
- Valitsuse moodustamine ja ülesanded.
- Vabariigi President.
- Kontrollorganid: õiguskantsler, riigikontroll.
- Kohalik omavalitsus.
- Kohus. Õigussüsteem. Eesti kohtusüsteem.
- Õigusaktide kasutamine.
- Alaealiste õiguslik vastutus.
- Kodakondsus. Eesti kodakondsuse saamise tingimused.
- Kodanikuõigused ja -kohustused.
- Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikud, kodakondsuseta isikud ning kolmandate riikide kodanikud, nende õigused ja kohustused Eestis.
- Erakonnad. Erakonna ülesanded demokraatlikus riigis. Eesti parlamendierakonnad.
- Valimised. Valimiste üldine protseduur. Kandidaadid ehk valitavad ja hääletajad ehk valijad; nende rollid. Valimiskampania. Teadlik hääletamine.
- Eesti Euroopa Liidu liikmena. Eesti rahvusvahelistes organisatsioonides.

Kodanikuühiskond

- Kodanikuühiskonna olemus ja põhijooned.
- Vabaühendused ja MTÜd.
- Kirik ja usuühendused.
- Kodanikuosalus ja kodanikualgatus.
- Kodanikuajakirjandus.
- Vabatahtlik tegevus, kaasatus ühendustesse ja organisatsioonidesse.
- Noorte osalusvõimalused. Õpilasmavalitsus ja õpilasorganisatsioonid.
- Noorteprojektid.
- Käitumine kriisioludes.

Majandus

- Turumajanduse põhijooned. Nõudmine ja pakkumine.
- Konkurents.
- Tootlikkus ja kasum.
- Ettevõtluse vormid: aktsiaselts (AS), osaühing (OÜ), füüsilisest isikust ettevõtja (FIE).
- Ettevõtluse roll ühiskonnas.
- Ressursside jagunemine maailmas.
- Riigi roll majanduses: plaanimine ja regulatsioon. Riigieelarve. Maksud, maksustamise põhimõtted. Tulude ümberjagamine.
- Ühishüved ja sotsiaalne turvalisus. Aus maksumaksmine. Sotsiaaltoetused ja sotsiaalkindlustus. Tööturg. Tööturu mõiste. Tööandja ja töövõtja rollid töösuhetes. Tööõigus. Hõivepoliitika, tööturu meetmed tööandjaile ja tööotsijaile. Erinevast soost, erineva haridustaseme ning töö- ja erialase ettevalmistusega inimesed tööturul.
- Isiklik majanduslik toimetulek. Eesmärkide seadmine ja ressursside hindamine. Palk ja palgaläbirääkimised. Isiklik eelarve.
- Elukestva õppe tähtsus pikaajalises toimetulekus.
- Säästmine ning investeerimine. Laenamine.
- Tarbijakäitumine, säästlik ja õiglane tarbimine. Tarbijakaitse kaupade ja teenuste turul. Tootemärgistused.
- Isiklik ettevõtlus.

Õpitulemused

Meedia ja teave

Õpilane

- orienteerub infokeskkonnas, suudab infot kriitiliselt hinnata ja kasutada;
- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid avalik arvamus, avalik elu, eraelu, ajakirjandusvabadus, ajakirjanduseetika, autoriõigus, autorivastutus, reklaam ja plagiaat;
- mõistab ajakirjanduses käsitletavaid probleeme; kasutab lihtsamaid uurimismeetodeid

probleemide kirjeldamiseks;

- tunneb ja austab autori õigusi ning vastutust; viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt.

Ühiskonna sotsiaalne struktuur

Õpilane

- teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid sotsiaalsed erinevused, sotsiaalne kihistumine, sotsiaalne sidusus, sotsiaalne tõrjutus, identiteet, mitmekultuurilisus;
- märkab erinevusi sotsiaalsete rühmade vahel ja mõistab nende põhjusi;
- väärtustab sotsiaalset õiglust ja sidusust;
- väärtustab soolist võrdõiguslikkust;
- mõistab kultuuride erinevusi ja oskab suhelda teiste kultuuride esindajatega.

Ühiskonna institutsionaalne struktuur – avalik sektor, erasektor, kolmas sektor

Õpilane

- teab ja oskab kontekstis kasutada mõisteid avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, erasektor, eraettevõtte, mittetulundussektor, sihtasutus;
- selgitab ühiskonna sektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas;
- teab sotsiaalse ettevõtluse ja vabatahtliku töö võimalusi.

Ühiskonnaliikmete õigused

Õpilane

- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid inimõigused, põhiõigused, sotsiaalmajanduslikud õigused, poliitilised õigused, kultuurilised õigused;
- tunneb inimõigusi ja lastekaitse põhimõtteid, märkab nende rikkumist (sh vägivald, kuritarvitamine, inimkaubandus jm); tunneb õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;
- tunneb riske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust otsida abi.
- kirjeldab õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost;

Demokraatia

Õpilane

- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid demokraatia, autokraatia, totalitarism; võimude lahusus ja tasakaal, õigusriik, kodanikuõigused, kodanikuvabadused, kodanikuühiskond, kodanikualgatus;
- selgitab demokraatia põhimõtteid ning nende rakendamist riigivalitsemises;
- väärtustab demokraatlikke vabadusi ja tunneb demokraatlikus ühiskonnas kehtivaid reegleid (nt pluralismi, kaasamist, vähemusega arvestamist, igäühe võrdsust seaduse ees); käitub demokraatia põhimõtete järgi;
- oskab vahet teha demokraatial ja autokraatial, tunneb ja selgitab demokraatliku, autoritaarse ja totalitaarse ühiskonna põhijooni ja annab neile hinnangu;
- selgitab õigusriigi toimimise põhimõtteid.

Eesti valitsemiskord

Õpilane

- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid põhiseadus, põhiseaduslik institutsioon, põhiseaduslikud õigused, seadusandlik võim, opositsioon, koalitsioon, täidesaatev võim, president, õiguskantsler, riigikontroll, kohalik omavalitsus (KOV), kohus, õigusakt; erakond, valimised, kodakondsus, kodanik, alaline elanik;
- tunneb ja oskab kasutada Eesti Vabariigi põhiseadust ning iseloomustab Eesti riigi poliitilist ja halduskorraldust (kaart);
- mõistab seaduste järgimise vajadust ja seaduste eiramise tagajärgi ning teab, kuhu oma õiguste kaitseks pöörduda. Oskab leida vajalikku õigusakti, kasutada elektroonilist Riigi Teatajat (eRT);
- suhtleb riigi- ja omavalitsusasutustega, sh riigi- ja omavalitsusasutuste portaale kasutades;
- tunneb kodanikuõigusi ja -kohustusi; väärtustab Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu kodakondsust;
- selgitab valimiste üldiseid põhimõtteid, kujundab oma põhjendatud seisukoha valijana;

- teab peamisi rahvusvahelisi organisatsioone, mille liige Eesti on; nimetab Eesti parlamendierakondi; teab Euroopa Liidu liikmesusest tulenevaid õigusi, võimalusi ja kohustusi.

Kodanikuühiskond

Õpilane

- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid kodanikuühiskond, vabaühendus, kodanikuosalus, kodanikualgatus;
- mõistab kodanikuühiskonna ja vabaühenduste toimimise põhimõtteid ja eesmärgi; iseloomustab kodanikuühiskonna rolli demokraatia tagamisel;
- oskab kasutada tegutsemisvõimalusi kodanikuühiskonnas; analüüsib probleeme ning pakub lahendusi;
- algatab ja toetab koostööd ühiste eesmärkide püstitamisel ja elluviimisel.

Majandus

Õpilane

- teab ja oskab kasutada kontekstis mõisteid turumajandus, turg ja turusuhted, nõudmine, pakkumine, konkurents, tootlikkus, kasum, riigieelarve, riiklikud ja kohalikud maksud, ühishüve, sotsiaalne turvalisus, vaesus, sotsiaalkindlustus, sotsiaaltoetus, tööturg, bruto- ja netopalk, laen, investering, tarbijakaitse;
- tunneb erineva haridusega inimeste võimalusi tööturul; teab, mida tähendab olla omanik, ettevõtja, tööandja, töövõtja, töötu;
- analüüsib ja hindab oma huve, võimeid ja võimalusi edasiõppimise ja karjääri planeerimisel;
- tunneb eelarve koostamise põhimõtteid; oskab arvutada netopalka;
- tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana ning tarbib säästlikult;
- iseloomustab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid, ettevõtluse ja riigi rolli majanduses; selgitab maksustamise eesmärgi, teab Eestis kehtivaid makse, üksikisiku õigusi ja kohustusi seoses maksudega.